

ความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการ
กองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ*
THE MANAGEMENT SUCCESS OF THE COMMUNITY FUNDS
IN CHAIYAPHUM

จามจุรี จิตรสังคม

Jamjuree Jitrsangkom

วิชณ สุमितสุวรรณ

Vissanu Zumitsawan

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

The College of Local Administration, Khon Kaen University, Thailand

E-mail: kampoo_ju@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยประยุกต์ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้สัมภาษณ์คือ ตัวแทนคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จำนวน 4 แห่ง ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมินักวิชาการพัฒนาชุมชนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอตัวแทนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน รวมจำนวน 12 คน ซึ่งนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ผ่านกระบวนการค้นหาแก่นสาระ (Thematic Analysis) ผลการวิจัยพบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ แนวทางการดำเนินงานและการได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีส่วนสำคัญในการผลักดันและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบคณะกรรมการกลุ่ม และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานให้สำเร็จ นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบเทคนิคการบริหารจัดการหนี้ตามบริบทชุมชนอย่างน่าสนใจคือการช่วยเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ โดยการปรับลดอัตราดอกเบี้ยของแต่ละกองทุนให้เท่ากัน และปรับระยะเวลาการชำระเงินคืนแต่ละกองทุนให้

* Received 20 September 2022; Revised 29 September 2022; Accepted 30 September 2022

พร้อมกัน ซึ่งพบแนวทางการพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน การสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงาน การเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรภาครัฐและผู้นำชุมชน การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และการประเมินผลเพื่อนำมากำหนดทิศทางการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้การบริหารจัดการเงินชุมชนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน, ระดับความสำเร็จ, การจัดการกองทุนชุมชน, การบริหารหนี้ครัวเรือน

Abstract

The objectives of this research article were to propose guidelines for improving the success of a community fund to address problems of household debt in Chaiyaphum Province. This study used qualitative methods of data collection including documentary research, and in-depth interviews with key informants. The interviewees were representatives of the committees of 4 community fund management centers in Chaiyaphum Province. Community Development Scholar from the District Community Development Office Representative of the Community Fund Project Members total of 12 people. The information from the interviews was processed using thematic analysis. The analysis identified factors affecting the success of household debt management by the Community Fund Management Centers in Chaiyaphum Province. This information was used to propose operational guidelines and areas of support from the Department of Community Development, both at the central and provincial levels. Implementation of activities in the form of group committees and participation of people in the community are important factors in the success of the Community Fund. In addition, the researcher analyzed the comparative level of success in household debt management of the Community Fund Management Centers in Chaiyaphum Province. Based on the findings, the researcher was able to develop a model debt management process in the community context. A key aspect is to help participants to help themselves by reducing the interest rate of loans, and adjust the period for the borrower to be able to repay the loan which found guidelines for the development of success in household debt management of the Community Fund Management Center Building knowledge and understanding of operational guidelines. The connection

between government personnel and community leaders Continuing activities and evaluation to determine the direction of development, promotion and support for community money management of the Community Fund Management Center. to be effective

Keywords: Community Fund Management Center, Success Level, Community Fund Management, Household Debt Management

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การเร่งสร้างโอกาสทางอาชีพ และการมีรายได้ถือเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย นโยบายของรัฐบาลจึงส่งเสริมและสนับสนุนให้มีกองทุนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนในระดับฐานรากสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนกองทุนที่มีในชุมชน เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.) เพื่อมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาคาความยากจน ปัญหาหนี้ครัวเรือน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ส่งผลให้ในแต่ละหมู่บ้านและชุมชนมีกองทุนอยู่หลายรูปแบบ บางแห่งก็สามารถบริหารจัดการกองทุนได้เป็นอย่างดี บรรลุตามเป้าประสงค์ของกองทุน แต่ก็มีอีกหลายแห่งที่ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ นอกจากกองทุนที่รัฐสนับสนุนงบประมาณให้มีการจัดตั้งขึ้น ยังมีกองทุนที่หมู่บ้านและชุมชนรวมตัวกันดำเนินการจัดตั้งขึ้นเอง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน การเป็นหนี้ซ้ำซ้อน รวมถึงการเป็นหนี้ในระบบ (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2561) จากการเก็บสถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เผยรายงานตัวเลข ณ วันที่ 1 มกราคม 2564 พบว่าหนี้ครัวเรือน สิ้นสุดไตรมาส 3/2563 อยู่ที่ 13.76 ล้านล้านบาท สูงที่สุดนับตั้งแต่เริ่มเก็บสถิติใน 18 ปีที่ผ่านมา โดยคิดเป็นสัดส่วนต่อ Gross Domestic Products : GDPs ที่ 86.6% และเพิ่มจากช่วงเดียวกันของปีก่อน 5.1 แสนล้านบาท หรือเพิ่มขึ้น 3.84% ที่อยู่ ณ ระดับ 13.25 ล้านล้านบาท โดย ธนาคารแห่งประเทศไทย เผยว่า การแพร่ระบาดของโควิด-19 และการล็อกดาวน์ทำให้ภาคครัวเรือนมีความเปราะบางทางการเงินเพิ่มขึ้นจากการจ้างงานที่ลดลงและการปรับลดเวลาทำงานของภาคธุรกิจ ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลงอย่างฉับพลัน โดยข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ในไตรมาส 2 ปี 2563 การจ้างงานในภาคการผลิตและภาคบริการลดลงกว่า 706,169 คน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564)

ตารางที่ 1 สถิติของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) เงินให้กู้ยืมภาคครัวเรือน
จำแนกตามวัตถุประสงค์ ไตรมาส 1/2563 ถึง ไตรมาส 3/2563 (หน่วย: ล้านบาท)

ลำดับ	การกู้ยืมภาคครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์	Q3/2563 (ไตรมาส 3/2563)	Q2/2563 (ไตรมาส 2/2563)	Q1/2563 (ไตรมาส 1/2563)
1	เพื่ออุปโภคบริโภคส่วนบุคคล	10,584,851	10,441,002	10,346,103
2	เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์	4,691,960	4,618,998	4,556,329
3	ซื้อหรือเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์	1,777,755	1,757,489	1,751,465
4	เพื่อการศึกษา	320,154	339,360	358,955
5	อุปโภคบริโภคส่วนบุคคลอื่น	3,794,982	3,725,155	3,679,353
6	of which บัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ ของธปท.	970,345	956,144	966,035
7	เพื่อประกอบอาชีพ	2,470,208	2,435,207	2,442,133
8	อื่นๆ (เงินให้กู้ยืมที่ไม่สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ได้)	715,927	712,035	715,579
9	รวม	13,770,985	13,588,244	13,503,815
10	เงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือนต่อ GDP (%)	86.6	83.8	80.2

แม้หลังมาตรการคลายล็อกดาวน์ ภาครัฐได้ออกมาตรการเยียวยาในหลากหลายรูปแบบ เพื่อพยุงให้เศรษฐกิจดำเนินการต่อไปได้ โดยมีความพยายามให้ครอบคลุมทุกฝ่ายทุกภาคส่วน ตั้งแต่ประชาชน ไปจนถึง ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน แต่สัดส่วนใหญ่ที่สุดที่มุ่งแบ่งเบาภาระ นั่นคือ ภาคครัวเรือน เพื่อลดผลกระทบที่เกิดต่อการใช้ชีวิตของประชาชนให้มากที่สุด

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นอีกหน่วยงานที่มีภารกิจในการส่งเสริมและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชน ในการส่งเสริมให้ชุมชนได้รู้จักการบริหารจัดการเงินทุนชุมชน และส่งเสริมให้หมู่บ้านและชุมชนจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาเงินทุน โดยการบูรณาการและเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรกองทุนการเงินในหมู่บ้านและชุมชน ให้มีการบริหารจัดการเงินทุนชุมชนอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ ใช้เงินทุนที่มีในชุมชนอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือนในชุมชน การดำเนินกิจกรรมของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนมีเป้าหมายในการจัดการหนี้ไปสู่อะไร 1 ครัวเรือน 1 สัญญา โดยผ่านการจัดทำข้อมูลและสร้างวินัยทางการเงินให้กับคนในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ครัวเรือนได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต และเรียนรู้การวางแผนชีวิตนำไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพจนสามารถลดหนี้และปลดหนี้ได้ในที่สุด ตลอดระยะเวลา 13 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2551-2563) มีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนแล้ว ใน 76 จังหวัด ทั้งหมด 924 แห่ง มีศูนย์จัดการกองทุนชุมชนหลายแห่งที่สามารถบริหารจัดการกองทุนชุมชน และบริหารหนี้ให้คนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนอีกหลายแห่งยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างชัดเจน (สำนักพัฒนาทุนและองค์กรการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2560)

อนึ่ง จังหวัดชัยภูมิ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในพื้นที่แล้ว ทั้ง 16 อำเภอ จำนวน 18 แห่ง และประสบผลสำเร็จในระดับดีเด่นระดับจังหวัดจำนวน 2 แห่ง คือ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอเทพสถิต และศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหัวทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ และประสบผลสำเร็จระดับดีเด่นของเขตตรวจราชการกรมการพัฒนาชุมชนหรือระดับประเทศ จำนวน 1 แห่ง คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสก อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ การค้นคว้าวิจัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะถูกนำมาศึกษา และสามารถบริหารจัดการหนี้ครัวเรือน โดยบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญาได้ จำนวน 133 ครัวเรือน 133 สัญญา สามารถปลดหนี้ได้ 30 ครัวเรือน ลดหนี้ได้ 103 ครัวเรือน เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนรู้ และศึกษาดูงาน เพื่อเผยแพร่การดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในข้อจำกัดที่แตกต่างกัน สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถลดหนี้ได้อย่างน้อยร้อยละ 10 ต่อปีและตั้งเป้าหมายที่จะหมดหนี้ให้ได้ภายใน 10 ปี (สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ, 2563) กระบวนการบริหารจัดการหนี้ เป็นการสร้างแนวทางใหม่ในการบริหารจัดการเงินทุนให้เกิดประโยชน์และการเกื้อกูลกันภายในชุมชนเกิดความร่วมมือกันในการทำให้อุปสรรคและสังคมเป็นสุขวางแผนชีวิตเป็น มีการช่วยเหลือด้านอาชีพให้แก่ครัวเรือนเป้าหมายผ่านกระบวนการงานสำนักดีแผนดีบริหารหนี้ได้ โดยการสร้างรายได้และลดรายจ่ายในภาคครัวเรือน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาในเรื่องของการพัฒนาระดับความสำเร็จของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนกับการบริหารหนี้ครัวเรือนในจังหวัดชัยภูมิ โดยศึกษาทั้งกรณีตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จในระดับประเทศและระดับจังหวัดเกิดจากปัจจัยใดบ้างมีความแตกต่างกันอย่างไร และสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นในแนวทางใด เพื่อได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและการบริหารกองทุนที่มีในชุมชนนำไปสู่การจัดการหนี้ในครัวเรือนอย่างประสบผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาระดับความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาระดับความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้เข้าถึงข้อมูล ในลักษณะที่เป็นสภาพหรือเหตุการณ์ที่เป็นจริงสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยศึกษาจากประสบการณ์และความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลใน

พื้นที่ (Zumitzavan, V., 2011) ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินกิจกรรมในลักษณะของกลุ่มโดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ขับเคลื่อน มีปัจจัยด้านวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนรวมถึงบริบทอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถตอบคำถามในประเด็นที่จะศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ โดยจะใช้วิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก คำถามในการสัมภาษณ์ จะเป็นลักษณะกึ่งโครงสร้าง และการเลือกกลุ่มตัวอย่างจะใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง ได้กำหนดวิธีการและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) คือ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เนื้อหาทางวิชาการ รายงานการประชุมผลการดำเนินงาน ระเบียบ คำสั่ง แนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 หน่วยการวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling Technique) คือ เลือกศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ที่ได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็นศูนย์จัดการกองทุนชุมชนดีเด่นระดับประเทศ 1 แห่ง คือ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ และที่ได้รับการเชิดชูเกียรติในระดับจังหวัด จำนวน 2 แห่ง คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอเทพสถิต และศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหัวทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ และเลือกศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ต้องได้รับการพัฒนาตามตัวชี้วัด 1 แห่ง คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองไร่ไก่อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ โดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์โดยตรง จำนวน 12 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จำนวน 4 คน นักวิชาการพัฒนาชุมชนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ จำนวน 4 คน ตัวแทนสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จำนวน 4 คน จากศูนย์จัดการกองทุนชุมชนทั้งหมด 4 แห่ง

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) (Zumitzavan, V. & Michie, J., 2015) เพื่อให้ง่ายต่อการจัดเก็บเรียงข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ได้ข้อมูลที่เปิดกว้าง แสดงถึงทัศนคติ และความคิดเห็นของผู้ตอบได้ โดยการใช้เครื่องบันทึกเสียง (Electronic Recorder) และการบันทึก ลงสมุดจด (Note-taking) ในการบันทึกข้อมูล เพื่อช่วยให้การรวบรวมข้อมูลมีความถูกต้องแม่นยำมากที่สุด โดยแบ่งประเด็นสัมภาษณ์ ออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 รูปแบบของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

ส่วนที่ 2 การดำเนินการบริหารจัดการหนี้ไปสู่อำเภอ 1 คราวเรือน 1 สัญญา

ส่วนที่ 3 ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการหนี้ไปสู่อำเภอ 1 คราวเรือน 1 สัญญา

ส่วนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน

ส่วนที่ 5 แนวทางการยกระดับและพัฒนาศูนย์จัดการกองทุนชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูล จัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกภาคสนามทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาจัดระบบ แยกข้อมูลออกเป็นส่วนย่อยตามความหมายเพื่อความสะดวกในการคัดแยกข้อมูล (Zumitzavan, V., 2014) ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา Content Analysis โดยการวิเคราะห์เนื้อหาทางวิชาการ รายงานการประชุม ผลการดำเนินงาน ระเบียบ คำสั่ง แนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนการบริหารงานในศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ หรือกรมการพัฒนาชุมชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามประเด็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำแนกวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ตามประเด็นที่กำหนด และจำแนกข้อมูลแต่ละแห่งของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์สรุปและนำเสนอประกอบประเด็นสำคัญ ในการอภิปรายผลและนำเสนอข้อเสนอแนะจากข้อค้นพบของงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จังหวัดชัยภูมิ จากการวิจัยพบว่า

1.1 แนวทางการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ โดยกรมการพัฒนาชุมชนมีบทบาทหลักในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน มีการจัดทำคู่มือการดำเนินกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน เป็นปัจจัย ที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมในศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย คือ การบริหารจัดการหนี้ไปสู่อะไร 1 ครัวเรือน 1 สัญญา โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ ให้คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ใช้วิธีการปรับโครงสร้างหนี้ให้กับกลุ่มเป้าหมาย ให้เป็น 1 ครัวเรือน 1 สัญญา เริ่มจากการเจรจาต่อรองการปรับหนี้ระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้ (กองทุนชุมชน) และโอนภาระหนี้สินของลูกหนี้ให้มาอยู่ในกลุ่มหรือกองทุนเดียว (ที่เป็นสมาชิกของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน) ปรับสัญญาเงินกู้ทั้งหมดให้เหลือ 1 สัญญา รวมเงินต้นทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ยให้เป็น 1 ครัวเรือน 1 สัญญา และยังสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายได้รวมกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้ ลดภาระหนี้สิน โดยการกำหนดแผนงานที่ชัดเจนไว้ในทุกปี คือกิจกรรม “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ซึ่งเป็นกิจกรรมการอบรมสร้างวินัยทางการเงิน การรู้จักประมาณตน รู้วินัยการใช้จ่ายเงิน และมีโอกาสที่จะลดหนี้และปลดหนี้ได้ในที่สุด

1.2 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในส่วนภูมิภาค ในการผลักดันและสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชนทั้ง

ในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เป็นบุคลากรที่เป็นพี่เลี้ยง คอยแนะนำให้คำปรึกษาการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการที่กรมการพัฒนาชุมชนได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ ความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือน เนื่องจากเป็นผู้กระตุ้น ในการดำเนินกิจกรรม รวมไปถึงการสร้างสื่อวิดิทัศน์ การสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนโครงการไปได้ด้วยตนเองและประสบผลสำเร็จในที่สุด

1.3 การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของคณะกรรมการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหัวใจหลักสำคัญในการทำงานให้สำเร็จ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประธานศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ที่ได้รับคัดเลือกจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชน เป็นบุคคลที่ได้รับการเชื่อถือและศรัทธา จากคำบอกเล่าของ สมาชิกศูนย์จัดการกองทุนชุมชน บ้านโสก

“...ประธานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนและคณะกรรมการไม่ใช่แค่คนที่เก่งอย่างเดียว แต่ต้องเป็นคนที่ชาวบ้านไว้วางใจ เพราะศูนย์จัดการกองทุนชุมชนซื้อก็บอกอยู่แล้วว่าเกี่ยวกับเงิน และเป็นเงินของหลายคน ถ้าเราเอาคนไม่ดีมาบริหารนอกจากจะไม่ลดหนี้แล้ว เงินของสมาชิกก็อาจจะหายได้ การทำงานไปต่อไม่ได้ ศูนย์ล้ม เงินหายทั้งระบบ...” (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1, 2564)

การคัดเลือกคณะกรรมการนั้น มาจากคณะกรรมการจากหลายกลุ่มหรือกองทุน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน อีกทั้งยังมีความสนิทชิดเชื้อเนื่องจากเป็นคณะกรรมการชุดเดียวกัน เช่น จากตัวแทนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต คณะกรรมการโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน และเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ทำให้เกิดความร่วมมือในการเจรจาตกลงเพื่อให้การบริหารจัดการหนี้ ให้เหลือ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา สำเร็จได้ง่ายขึ้น

1.4 การบริหารงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนทั้ง 4 แห่งในจังหวัดชัยภูมิ พบว่าทุกกลุ่ม ยึดหลัก คุณธรรม 5 ประการ และแนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มาใช้ในการดำเนินงาน คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกัน ความไว้วางใจกัน โดยอาศัยคนที่มีฐานะแตกต่างกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุน มีการรวมกลุ่มกันออมเงินแล้วปล่อยกู้ไปทำทุนได้ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์จัดการกองทุนชุมชน มีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือเป็นประจำใน ทุกเดือน มีการเปิดเผยข้อมูลบัญชีรายรับ-รายจ่าย ให้กับสมาชิกได้รับทราบ ทำให้คนในชุมชนไว้วางใจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานมากยิ่งขึ้น

1.5 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหรือสมาชิก จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่าความพอใจของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือใช้บริการในศูนย์จัดการกองทุนชุมชน เป็นปัจจัย

ที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลอื่นอยากที่จะเข้าร่วมโครงการได้ เนื่องจากสามารถลดจำนวนหนี้ และสร้างวินัยทางการเงินได้จริง เพราะรู้สึกว่ามีคนช่วยในการบริหารหนี้ให้ มีกำลังใจในการที่จะปลดหนี้ เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิก และคณะกรรมการ เริ่มจากการร่วมรับรู้ถึงปัญหาาร่วมกัน ร่วมกันวางแผนตามกระบวนการ ร่วมดำเนินกิจกรรมตามแผน ได้ร่วมรับผลประโยชน์ และติดตามผลร่วมกัน

“สิ่งที่ได้มากกว่าการลดหนี้ คือความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่แน่นแฟ้นและอยู่กันอย่างพี่น้อง การปฏิบัติด้วยกันแบบนี้ทำให้คนในหมู่บ้านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือกันหมู่บ้านก็น่าอยู่ขึ้น” คณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองไร่ไก่อำเภอกุฉีชุมพล (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2, 2564)

2. วิเคราะห์การพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ

จากการวิจัยพบว่า มีบริบทในหลายรูปแบบที่ส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างศูนย์จัดการกองทุนชุมชนดีเด่นระดับประเทศ 1 แห่ง คือ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสกอำเภอกอนสวรรค์ และศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ได้รับการเชิดชูเกียรติในระดับจังหวัดจำนวน 2 แห่ง คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านใหม่ชัยมงคล อำเภอสว่างแดนดิน และศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหัวทะเล อำเภอบำเหน็จณรงค์ และศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ต้องได้รับการพัฒนาตามตัวชี้วัด 1 แห่ง คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านหนองไร่ไก่อำเภอกุฉีชุมพล จังหวัดชัยภูมิ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์การพัฒนาความสำเร็จ พบประเด็นที่เป็นเทคนิคการดำเนินงาน ที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

2.1 รูปแบบกระบวนการบริหารจัดการหนี้

การจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุนชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อการบริหารจัดการหนี้ นำไปสู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา แก้ปัญหาการเป็นหนี้ในระบบ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิก คณะกรรมการ กลุ่ม องค์กร ภาวศึเครือข่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การดำเนินงานจึงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์พบความแตกต่างในเรื่องการมีส่วนร่วมในศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในระดับประเทศ คือ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสก อำเภอกอนสวรรค์ มีกลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมโครงการของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ถึง 13 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาหารเพื่อชุมชน, กลุ่มเพาะเห็ดฟาง, กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์, ธนาคารข้าว ศูนย์ข้าวชุมชน, กองทุน กข.คจ., กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต, กองทุนหมู่บ้าน, กองทุนสวัสดิการชุมชน, กลุ่มน้ำดื่ม, กลุ่มอัดฟาง, กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร, กองทุนแม่ของแผ่นดิน คณะกรรมการศูนย์จัดการ

กองทุนชุมชนบ้านโสก มาจากตัวแทนแต่ละกลุ่มอย่างน้อยกลุ่มละ 1 คน ปัจจุบันมีคณะกรรมการ ทั้งหมด 27 คน เป็นโครงสร้างคณะกรรมการที่มีขนาดใหญ่ ดึงคนทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ ทำให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสามารถลดความขัดแย้งระหว่างกองทุนต่างๆได้ เกิดความกลมเกลียวและมีสายสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งต่างจากศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ต้องพัฒนา พบสาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือการขาดการมีส่วนร่วมและการสื่อสารที่มากพอและต่อเนื่อง การสื่อสารที่น้อยนับเป็นอุปสรรคในการดำเนินการบริหารจัดการ เมื่อไม่สื่อสารทำให้ขาดความไว้วางใจของคนที่อยู่ในชุมชน การมีส่วนร่วมก็น้อยลง และยังไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านอยากเข้ามาร่วมโครงการได้เพิ่มขึ้น

2.2 เทคนิคการบริหารจัดการหนี้ตามบริบทชุมชน

การบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1 ครั้วเรือน 1 สัญญา แม้จะมีแนวทางที่คล้ายกัน คือการควบคุมการเป็นหนี้ที่ซ้ำซ้อนของสมาชิก โดยออกกฎกติการ่วมกัน เพื่อให้เป็นข้อตกลงของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน เกิดแนวความคิดบูรณาการกองทุนของพื้นที่ แต่จากการศึกษาพบว่าบริบทของแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดการดำเนินการบริหารจัดการหนี้ที่แตกต่างกัน ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ พบเทคนิคการบริหารจัดการหนี้ภาคครัวเรือนที่น่าสนใจ คือการช่วยเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ “กิจกรรมการบริหารหนี้ของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสก จะพิจารณาถึงจำนวนเงินที่สมาชิกกู้เป็นอันดับแรก เพื่อแบ่งประเภทลูกหนี้ และความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการหนี้ให้เหลือเพียง 1 สัญญาต่อครัวเรือน โดยการปรับอัตราดอกเบี้ยที่ไม่เท่ากันทั้ง 3 สัญญา มาเป็นอัตราเดียวคือร้อยละ 6 บาท ขยายและปรับระยะเวลาการกู้ยืมและชำระเงินคืนของแต่ละกองทุนให้พร้อมกัน อีกทั้งผู้เป็นหนี้จะต้องฝากเงินเพื่อเป็นการออมกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต วันละ 20 บาท 30 วัน เรามีเงินออม 600 บาท หนึ่งปีเรามีเงินออม 7,200 บาท สามารถนำเงินออมนี้มาชำระเงินต้นได้ ทำให้ปลดหนี้ก่อนกำหนดได้” (ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3, 2564) อีกทั้งกิจกรรม “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชนในการส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกในกลุ่ม โดยทางศูนย์จัดการกองทุนชุมชนต้องคิดและบริหารจัดการงบประมาณเอง ทางศูนย์จัดการกองทุนชุมชนบ้านโสก ใช้เทคนิคการส่งเสริมอาชีพแล้วเงินทุนต้องยังคงไว้ไม่สูญหาย เช่น การส่งเสริมการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ เมื่อไก่ออกไข่ สมาชิกต้องนำไข่ไก่มาให้กับศูนย์สาธิตการตลาดของบ้านโสกทุกวัน โดยแบ่งมาอย่างน้อยวันละ 2 ฟอง หลายคนเป็นหลายฟอง นำมาจำหน่ายให้คนในชุมชน รายได้จากการจำหน่ายรวบรวมจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมอาชีพให้คนที่เป็หนี้รายอื่นต่อไป

2.3 บทเรียนของพื้นที่

จากการปฏิบัติในการบริหารกองทุนด้วยตนเองของชุมชน และการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาหนี้ครัวเรือน ทำให้แต่ละพื้นที่ได้เรียนรู้การพึ่งพา

ตนเอง และตระหนักในการสร้างวินัยทางการเงิน เปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้เงิน ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป มีการจัดบันทึกการใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อวิเคราะห์และวางแผนการใช้เงิน จากกิจกรรม “สำนึกดี แผนดี บริหารหนี้ได้” ที่ได้รับการสนับสนุนจากกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อสนับสนุนการจัดการหนี้และการส่งเสริมอาชีพที่ครัวเรือนถนัด มีการส่งเสริมการออมของครัวเรือนในรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ครัวเรือนเปลี่ยนทัศนคติกลัวการเป็นหนี้ และอยากจะใช้หนี้ให้หมดโดยเร็ว

3. แนวทางการพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ

จากการวิจัยทำให้พบประเด็นสำคัญหลายประเด็นในการพัฒนาระดับความสำเร็จของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

3.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจและการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรภาครัฐและผู้นำชุมชน นักวิชาการพัฒนาชุมชน ทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ (พัฒนากร) ที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาให้กับศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จะต้องมีความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน และเป็นคนเชื่อมโยงประสานให้กับผู้นำชุมชนที่จะนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ให้ประสบผลสำเร็จ

3.2 การถ่ายทอดและการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจภายในศูนย์จัดการกองทุนชุมชน คณะกรรมการและสมาชิกจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันในทุกเดือน โดยผ่านเวทีการประชุม เพื่อรับทราบวัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับในการเข้าร่วมโครงการ การได้สื่อสารกันอย่างต่อเนื่องและทุกคนได้รับรู้ข้อมูลอย่างเสมอภาค สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของสมาชิกทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาในการดำเนินงาน เมื่อเกิดความไว้วางใจการทำงานก็ง่ายขึ้น

3.3 การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและการบูรณาการร่วมกันของหลายกลุ่มองค์กร ในศูนย์จัดการกองทุนชุมชน จะต้องสร้างบรรทัดฐานให้กลายเป็นประเพณีปฏิบัติที่เหมาะสม เช่น กำหนดวันการออมทรัพย์ประจำเดือน กำหนดวันชำระหนี้ โดยแบ่งตามประเภทของผู้กู้ตามวงเงิน ตัวอย่าง ผู้รวมสัญญาแล้ววงเงินกู้ไม่เกิน 30,000 บาท ผู้กู้เงินจะต้องแบ่งชำระ ปีละ 4 ครั้ง หากผู้กู้ชำระตามแผนที่กำหนดจะได้รับการลดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 0.5 ต่อปี เป็นต้น

3.4 การสร้างระบบการจัดการหนี้จากภายในส่งต่อภายนอก หรือการระเบิดจากข้างใน คือ การส่งเสริมอาชีพและลดรายจ่ายให้กับครัวเรือนหรือการช่วยเหลือเขาเพื่อให้เขาช่วยตนเองได้ ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนสามารถนำเงินดอกเบี้ยที่ได้รับจากผู้กู้ มาจัดสรรปันส่วนเป็นเงินทุนสาธารณะ เพื่อส่งเสริมอาชีพให้กับสมาชิกได้ เช่น ส่งเสริมการเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ ไก่พันธุ์พื้นเมือง การเลี้ยงปลา การปลูกผัก เป็นต้น และมีการพิจารณาถึงความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน เพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้ และมีเงินนำมาชำระหนี้ได้ในที่สุด

3.5 การติดตามและประเมินผล ในทุกปีจะมีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในแต่ละที่ ตามตัวชี้วัดที่กรมการพัฒนาชุมชนกำหนดขึ้น เป็นการประเมินผลและจัดระดับการพัฒนาของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ซึ่ง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่1 คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่มีผลงานที่ต้องปรับปรุง และต้องพัฒนา ระดับที่2 คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่มีผลงานพอใช้ และระดับที่ 3 คือศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่มีผลงานดี เป็นการวัดระดับเพื่อนำมากำหนดทิศทางการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุนให้การบริหารจัดการเงินชุมชนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

การพัฒนาความสำเร็จของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือน เริ่มต้นจากการที่กรมการพัฒนาชุมชนเข้าไปสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนตามแนวทางในการปฏิบัติที่เหมาะสม การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบคณะกรรมการกลุ่ม การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการทำงานให้สำเร็จ การบริหารงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหรือสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมหรือใช้บริการในศูนย์จัดการกองทุนชุมชนเป็นปัจจัยที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับบุคคลอื่นอยากที่จะเข้าร่วมโครงการได้ ดังที่ รัชฎาภรณ์ บุตรคาโชต ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของโครงการบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1 ครัวเรือน 1 สัญญา ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน โดยศึกษาปัจจัยความสำเร็จจากศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จจำนวน 4 แห่ง พบว่า ความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้ไว้ส่งผลต่อกระบวนการทำงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนให้บรรลุเป้าหมายได้ (รัชฎาภรณ์ บุตรคาโชต, 2560) นอกจากนี้ในการวิเคราะห์การพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ พบรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการหนี้ โดยใช้เทคนิคการบริหารจัดการหนี้ตามบริบทชุมชนด้วยวิธีการวิเคราะห์จำแนกข้อมูลของลูกหนี้เพื่อประเมินความช่วยเหลือ การจัดการหนี้แบบประนีประนอม และยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ ตามแนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมาใช้ในการดำเนินงาน คือ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละ ความรับผิดชอบ ความเห็นอกเห็นใจกัน ความไว้วางใจกัน คล้ายกับ พระคมสัน เจริญวงศ์ ที่ได้ศึกษากระบวนการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชนพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลไผ่ จังหวัดสุรินทร์ การมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน การเปิดรับเงินสัจจะออมทรัพย์ทุก ๆ เดือน การมีจิตอาสาของคณะกรรมการส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน (พระคมสัน เจริญวงศ์, 2562) ซึ่งจากบทเรียน และประสบการณ์ของพื้นที่ถือเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารหนี้ครัวเรือนของ

ศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ประเด็นการสร้างความรู้ความเข้าใจและการเชื่อมโยงระหว่างบุคลากรภาครัฐและผู้นำชุมชน การถ่ายทอดและการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจภายในศูนย์จัดการกองทุนชุมชนร่วมกัน การสร้างความสัมพันธ์และความเชื่อใจ มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และบูรณาการร่วมกันของหลายกลุ่มองค์กรในศูนย์จัดการกองทุนชุมชน สร้างบรรทัดฐานให้กลายเป็นประเพณีปฏิบัติที่เหมาะสม พบมิติที่คล้ายกับ ปิยะวดี ยอดนา ที่แตกประเด็นปัจจัยความสำเร็จการบริหารการเงินชุมชนเชิงสถานการณ์ อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ ที่แรงขับเคลื่อนหรือผู้นำที่มีบารมี ปัจจัยด้านคณะกรรมการบริหารที่เสียสละ มีความซื่อสัตย์ และปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ปัจจัยด้านสมาชิก การมีความเข้าและปฏิบัติในกฎระเบียบข้อบังคับของสมาชิก ทำให้เกิดการดำเนินกิจกรรมอย่างตรงไปตรงมาตามกระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เกิดความเชื่อใจ และไว้วางใจ (ปิยะวดี ยอดนา, 2562) เช่นเดียวกับ อสิรนนท์ ทรงเนติเชาวลิต ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดนครปฐม โดยเลือกศึกษาเฉพาะปัจจัยความสำเร็จด้านผู้นำหรือคณะกรรมการกลุ่ม พบว่าคณะกรรมการที่มีประสบการณ์การดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ตั้งแต่ 4 ปี ขึ้นไปจะมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินงาน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดีได้ การดำเนินงานของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ มีการติดตามและประเมินผลในทุกปี ตามตัวชี้วัดของกรมการพัฒนาชุมชน เพื่อใช้กำหนดทิศทางในการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนศูนย์จัดการกองทุนชุมชนให้เกิดการบริหารจัดการการเงินชุมชนอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนได้ มุ่งบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1 ครวเรือน 1 สัญญา ผ่านกระบวนการจัดทำข้อมูลและสร้างวินัยทางการเงินให้กับคนในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ครัวเรือนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต นำไปสู่ชีวิตที่มีคุณภาพจนสามารถลดหนี้และปลดหนี้ได้ในที่สุด (อสิรนนท์ ทรงเนติเชาวลิต, 2557)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

แม้ว่างานวิจัยในครั้งนี้สามารถนำเสนอในประเด็นการพัฒนาศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ แต่ยังมีบริบทในเขตพื้นที่อื่นที่มีความน่าสนใจในการดำเนินการวิจัยต่อไปได้ เช่น การศึกษาศูนย์จัดการกองทุนชุมชนเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จในแต่ละภูมิภาค ในประเด็นความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน อาจเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหนี้ครัวเรือนให้ประสบผลสำเร็จได้ ในด้านการปฏิบัติ การพัฒนาศูนย์จัดการกองทุนชุมชนเพื่อให้สามารถลดหนี้และปลดหนี้ภาคครัวเรือนได้ ควรมีการสื่อสารอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ให้การสนับสนุนที่ต้องสื่อสารกับผู้นำชุมชนและการสื่อสารในระดับชุมชน คือ การสื่อสารระหว่างคณะกรรมการศูนย์จัดการกองทุนชุมชนกับสมาชิก และชาวบ้านที่ยังไม่ได้เป็นสมาชิก จากการประชุมหรือการประชาสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อให้

เกิดความเข้าใจและลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ การปฏิบัติตามกฎกติกาที่สร้างร่วมกัน ถือเป็นการสร้างวัฒนธรรมที่พึงปฏิบัติในชุมชนให้เกิดขึ้น จึงควรดำเนินกิจกรรมที่ทุกคน ปฏิบัติไปในแนวทางเดียวกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การกำหนดวันออมเงินเดือนละครั้ง การ กำหนดหัวระยะเวลาส่งคืนเงินยืม ควรมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของศูนย์ จัดการกองทุนชุมชนที่ อาทิ การตั้งเป้าหมายว่าภายใน 1 ปี จะลดหนี้ให้ได้กี่ครัวเรือน และ ลดได้เป็นจำนวนเงินเท่าไร และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยเฉพาะการถ่ายทอดจากคน รุ่นเก่าไปยังคนรุ่นใหม่ จึงควรมีการถอดบทเรียน (Knowledge Management) เพื่อ รวบรวมเทคนิคการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ ให้คณะกรรมการรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ รวมไปถึงการ ดึงคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งการดำเนินกิจกรรมในศูนย์จัดการกองทุน ชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนรู้จักการบริหารจัดการหนี้ด้วยตนเอง จึงควรมีการสร้างเครือข่าย หรือขยายพื้นที่การดำเนินการออกไปยังชุมชนใกล้เคียงให้มีการจัดตั้งศูนย์จัดการกองทุน ชุมชนเพิ่มขึ้นอีก อาทิเช่น อาจขยายพื้นที่รับผิดชอบไปเป็นศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในระดับ ตำบลซึ่งมีหลายหมู่บ้านเข้าร่วมดำเนินการด้วย เพื่อเป็นการขยายผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยได้พบอาจเชื่อมโยงไปยังข้อมูลการพัฒนาในด้านอื่นได้ เช่น การวาง นโยบายพื้นฐานด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของคนชนบท การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งหาก มองในมิติที่แตกต่างออกไปการที่ภาครัฐเพิ่มเงินทุนให้คนในพื้นที่ชนบทสามารถเข้าถึงหรือมี แหล่งกู้เงินได้ง่ายนั้น เป็นการสร้างวินัยที่ผิดให้กับวิถีชีวิตของคนชนบทหรือไม่ เป็นประเด็นที่ ควรพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบนโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหาปากท้องของ คนชนบทได้จริง และสามารถทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ไม่สร้างวินัยที่รอเพียงความ ช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). เงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือน. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2564 จาก https://www.bot.or.th/App/BTWS_STAT/statistics/ReportPage.aspx?reportID=775&language=th
- ปิยะวดี ยอดนา. (2562). การบริหารการเงินชุมชนระดับดีเด่น บ้านเหล่าใหญ่ ตำบลวัฒนา อำเภอส่องดาว จังหวัดสกลนคร. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมสาร (มสส.), 17(2), 6-7.
- ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 1. (10 พฤษภาคม 2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหนี้ ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ. (จามจุรี จิตรสังคม, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 2. (21 พฤษภาคม 2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหนี้ ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ในจังหวัดชัยภูมิ. (จามจุรี จิตรสังคม, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ให้สัมภาษณ์ท่านที่ 3. (10 พฤษภาคม 2564). วิเคราะห์การพัฒนาความสำเร็จในการบริหารหนี้ ครัวเรือนของศูนย์จัดการกองทุนชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ. (จามจุรี จิตรสังคม, ผู้สัมภาษณ์)

- พระคมสัน เจริญวงศ์. (2562). กระบวนการการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อความมั่นคงของชุมชน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(4), 941-942.
- รัชฎาภรณ์ บุตรคาโชต. (2560). ปัจจัยความสำเร็จของโครงการบริหารจัดการหนี้ไปสู่ 1ครัวเรือน 1 สัญญา ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. ใน สารนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยภูมิ. (2563). หนังสือสั่งการ. เรียกใช้เมื่อ 10 เมษายน 2564 จาก <https://chaiyaphum.cdd.go.th>
- สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2560). แนวทางการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 8 เมษายน 2564 จาก <https://fund.cdd.go.th/download>
- _____. (2561). แนวทางการดำเนินกิจกรรมศูนย์จัดการกองทุนชุมชนประจำปี 2561. เรียกใช้เมื่อ 2 เมษายน 2564 จาก <https://fund.cdd.go.th/download/announce/page/2>
- อสิรนนท์ ทรงเนติเชาวลิต. (2557). ปัจจัยที่ส่ง ผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จังหวัดนครปฐม. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 7(2), 8-9.
- Zumitzavan, V. & Michie, J. (2015). Personal knowledge management, leadership styles, and organisational performance: A case study of the healthcare industry in Thailand. Singapore: Springer Singapore.
- Zumitzavan, V. (2011). The impact of managers' learning styles and leadership styles and the effectiveness of their organisations: a case study from small retail tyre companies in Thailand. In Doctoral dissertation. University of Birmingham.
- _____. (2014). The impact of different styles of 'personal knowledge management' and 'leadership' on 'organisational performance': a case of healthcare industry in Thailand. WSEAS Transactions on business and economics, 11(1), 430-441.